

Eesti
Sõjamuuseum
KINDRAL LAIDONERI MUUSEUM

KAITSEVÄE ÜHENDATUD
ÕPPEASUTUSED

KUTSE

Eesti Sõjamuuseum-kindral Laidoneri muuseum ja Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused ootavad ettekandeid ja esinejaid rahvusvahelisele sõjaajaloo konverentsile tähistamiseks 100 aasta möödumist Eesti Vabadussõjast

Vabadussõjad Kirde-Euroopas ja kaugemalgi

Tartus 29. mail 2019

Mihkel Kaur oli sündinud Eestis Tartus 1898. aastal. 1916. aastal astus ta vabatahtlikult Vene sõjaväkke ja võitles kuni 1917. aasta detsembrini edelarindel Bukoviinas kuulipildurina. Seejärel tuli ta Eestisse Vene armee eesti rahvusväosadesse, kuid 1918. aastal alanud Saksa okupatsiooni ajal läks Saksamaale võõrtööliseks. Pärast sõja lõppu saadeti ta koos kaaslastega raudteitsi kodumaale tagasi:

„Tartu ja Tapa vahel tulid just alanud Vabadussõja [Eesti] sõdurid meie rongi kontrollima... Tehti ka värbamise katsed meie seas, aga vähemasti selles vaguni osas, kus mina olin, et võtnud keegi vedu selles asjas. Ei teatud, mis õieti lahti on,“

meenutas Kaur aastaid hiljem Vabadussõja algust. Nagu paljudel teistel maailmasõja veteranidel tuli ka Mihkel Kauril, kes end viimaks „patriootilisel kaalutlusil“ värvata lasi, sõjatee uuesti jalge alla võtta. Reamees Kauri käekäik illustreerib Esimese maailmasõja eripära Ida-Euroopas: erinevalt enamikust Lääne-Euroopast ei lõppenud sõda 1918. aastal, vaid jätkus paiguti kuni 1922. aastani.

Kuigi ajalisel järgnevad, olid Esimese maailmasõja ning sellele järgnenud sõdade põhjused erinevad. Esimene maailmasõda sündis Euroopa nelja suure mandriimpeeriumi ja kahe koloniaalimpeeriumi vastuoludest, millesse hiljem sekkusid või tõmmati väiksemad riigid. Pärast Compiègne'i vaherahu puhkenud sõjad impeeriumide äärealadel olid seevastu Venemaa ja Saksamaa sõjalise ja sisepoliitilise kokkuvarisemise ning Austria-Ungari ja Osmani impeeriumi lagunemise tagajärg.

Oma eesmärgid asusid teostama uued tegijad: mitut masti sotsiaalset õiglust taotlevad liikumised alates maailmarevolutsiooni unelmaga bolševikest ja nende liitlastest kuni mitmesuguste anarhistlike rühmitusteni, ja endised impeeriumide vähemrahvad, kes kasutasid võimalust omariikluse teostamiseks, ehkki veel mõne aasta eest oli unistuste laeks autonoomia. Kuhugi ei olnud kadunud needki, kes taotlesid sõjaeelse olukorra taastamist, alates Vene valgetest, Saksa monarhistidest ja Austria Habsburgide toetajatest kuni baltisaksa seisusteni, kes lootsid Saksamaa toel rajada Balti hertsogiriigi, pöörates ajalooratta tagasi ligi pool sajandit, venestuseelsele aega. Kõike seda soodustas sõjakogemus – enamik eurooplasi rahvusest ja seisusest hoolimata oli surmaga harjunud ning paljudele oli sõdurielu saanud ainsaks olemise viisiks.

Üheks lihtsustatud viisiks tollaseid sündmusi analüüsida on seada fookusesse kahe võimu pärast võidelnud printsipi, üleüldise sotsiaalse õigluse ja rahvusluse vaheline konkurents. Ideaaltüübina taotles esimene vabadust rõhutatud ühiskonnakihtidele, teine aga sõltumatust rahvusele ja natsiooni ülesehitamist, kuid tegelikkuses olid püüdlused põimunud. Rahvuslus pidi arvestama kogu rahva nõuete ja sotsialism laiade masside kasvava rahvusliku enesetunnetusega. Võitluse tulemuse otsustas – kui välja jätta välisest tulumise oluline roll paljudel juhtudel Kaukaasiast Karjalani – masside toetuse võitmine. Kuid just sajanditaguse tavainimese kogemuste ja arusaamade osas on meie teadmised praegu kõige nõrgemad.

Tagantjärele on püütud vaadelda võitluste tulemusi kui jälge ajaloo seaduspärasusest. Noore riiklusega rahvaste ajalookäsituse omapäraks on olnud ajaloo

lugemine tagantpoolt ettepoole. Mineviku ainesest otsitakse ja leitakse märgid, mis kinnitavad rahvusringi sünni paratamatust ühel või teisel hetkel. Rahvuslike narratiividega on kogu viimase sajandi väitel aga konkureerinud marksistlikust õpetusest lähtuvad narratiivid, mis näevad ajaloo kulgemises eksploateeritavate ja eksploateerivate klasside vahelise klassivõitluse ettemääratud ja paratamatuid etappe. Selles narratiivis ei ole kohta äärealade vabadussõdadele, vaid üksnes revolutsioonile ja kontrrevolutsioonile.

Eesti sõjamuuseum ja Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused korraldavad 2019. aasta 29. mail Tartus rahvusvahelise sõjaajalookonverentsi, et otsida 1918.–1922. aastate sõjaliste konfliktide analüüsimiseks ja tõlgendamiseks uusi lähenemisnurki. Eriti oodatud on uurimused järgmistel teemadel:

- sõdurite ja ohvitseride sõjakogemus ja motivatsioon
- värbamised ja mobilisatsioonid
- poliitilised meeoleolud sõjavägedes
- sõdivate poolte propaganda – rahvuslus versus sotsiaalne õiglus või midagi muud?
- Vene kodusõja üldiste poliitilis-strateegiliste arengute mõju üksikutele sõjatandritele ja operatsioonidele
- vabadussõdade sõjaline strateegia, taktika ja tehnika
- rahvusvaheliste koalitsioonide, välisliitlaste ja transnatsionaalsete toimijate roll moraalsest innustusest sõja tulemuse otsustamiseni
- aspekte Eesti Vabadussõja (1918–1920) ajaloost.

Ootame 1. märtsiks 2019 ettekannete eelkõkkuvõtteid (pikkusega kuni 4000 tähemärki) inglise või eesti keeles aadressil conference@esm.ee.

Samuti palume saata lühikese elulookirjelduse koos ülevaatega senisest teadustööst. Ettekannete pikkus on 20 minutit. Konverentsi töökeelteks on inglise ja eesti keel. Eestikeelsed ettekanded tõlgitakse inglise keelde ja vastupidi. Ettekannetel põhinevad teadusartiklid avaldame 2020. aasta Eesti sõjaajaloo aastaraamatus. Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseum katab ettekandjate reisi- ja majutuskulud. Konverentsi korraldajateks on Eesti Sõjamuuseum – Kindral Laidoneri muuseum ja Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused. Konverents toimub 29. mail 2019 Tartus.